

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

КУШНІРА Олексія Костянтиновича

«Економічна діагностика операційної результативності
ESG-трансформацій підприємств будівельного девелопменту»

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність, наукова спрямованість і відповідність дисертації спеціальності

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі, яка набуває особливої ваги для сучасної економіки будівельного девелопменту: формуванню такого інструментарію оцінювання результативності підприємства, який враховує не лише фінансово-виробничі результати, а й екологічні, соціальні та управлінські зміни, їх вплив на ресурси, бізнес-процеси, ризики, інвестиційну привабливість і довгострокову вартість.

Актуальність обраної теми посилюється специфікою будівельної діяльності. Девелоперський продукт формується у складному середовищі з тривалим життєвим циклом, високою капітало- та матеріаломісткістю, значною кількістю учасників, залежністю від логістики, фінансування, регуляторних вимог і технологічної сумісності рішень. За цих умов ESG-трансформація не може розглядатися виключно як звітна або репутаційна практика. Вона безпосередньо впливає на структуру витрат, ресурсну ефективність, умови фінансування, надійність операцій і здатність підприємства забезпечувати стійкість девелоперських проєктів.

Галузеву релевантність роботи підсилює орієнтація автора на весь життєвий цикл будівельного об'єкта. Наголошено, що економічні та екологічні наслідки ESG-рішень проявляються не лише під час будівництва, а й на стадіях проєктування, експлуатації, реконструкції, модернізації та вибуття активу. Такий підхід відповідає сучасній логіці управління

нерухомістю та дозволяє пов'язати операційні рішення з повною вартістю життєвого циклу.

За своїм предметним спрямуванням дослідження відповідає спеціальності 051 «Економіка», оскільки центральними у роботі є закономірності формування економічної результативності підприємства, оцінювання ресурсної продуктивності та ризикостійкості, інтегральна діагностика, інвестиційно-фінансові наслідки ESG-змін і формування довгострокової економічної вартості. Тематика також узгоджується з компетентнісною спрямованістю Стандарту вищої освіти України зі спеціальності 051 «Економіка» для третього (освітньо-наукового) рівня, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 10 травня 2022 р. № 424.

2. Побудова дослідження, мета, завдання та методичні засади

Логіка дисертації побудована як послідовний перехід від теоретичного осмислення ESG-парадигми до формування системи економічної діагностики, її кількісної формалізації та інтеграції у механізм управлінського вибору. Така побудова забезпечує змістовну єдність трьох розділів і дозволяє простежити, яким чином категоріальні положення перетворюються на методичні процедури й прикладні інструменти.

Мета роботи сформульована як розроблення методологічної платформи економічної діагностики операційної результативності ESG-трансформацій підприємств будівельного девелопменту. Поставлені завдання охоплюють еволюцію ESG-парадигми, уточнення економічного змісту ESG-трансформації, розвиток теоретичних положень щодо операційної результативності, встановлення закономірностей її формування, розроблення інтегрованого методичного підходу та побудову концептуальної моделі інформаційно-аналітичної підтримки управління.

Методичний апарат є достатньо різноманітним і відповідає складності поставленого наукового завдання. Застосовано системний, структурно-функціональний і процесний підходи, порівняльний, статистичний і

факторний аналіз, багатокритеріальне оцінювання, нормування, ентропійне визначення ваг, інтегральний і рейтинговий аналіз, економіко-математичне та інформаційно-аналітичне моделювання. Позитивним є те, що кількісні процедури не відокремлені від економічної інтерпретації, а використовуються для встановлення причинних зв'язків між ESG-змiнами та результатами операційної діяльності.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг становить 265 сторінок, основний текст – 207 сторінок; робота містить 25 таблиць, 30 рисунків та список із 250 використаних джерел.

3. Теоретичні результати та концептуальні положення дисертації.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади ESG-трансформації підприємств будівельного девелопменту» (с. 36-110) формує категоріальне і концептуальне підґрунтя дослідження. У підрозділі 1.1 (с. 36-63) простежено еволюцію наукових підходів до сталого розвитку, екологічної економіки, природного капіталу, циркулярності та корпоративної відповідальності; підрозділ 1.2 (с. 64-88) переносить ці положення на рівень економіки підприємства; підрозділ 1.3 (с. 89-107) безпосередньо присвячений економічній діагностиці операційної результативності. Важливим результатом розділу є відмова від трактування ESG як зовнішнього набору вимог до нефінансової звітності. Автор розглядає ESG-трансформацію як зміну економічної логіки функціонування підприємства, що охоплює ресурсну, операційну, інвестиційну та управлінську сфери. Для будівельного девелопменту це дає змогу пов'язати екологічні та соціальні рішення з конкретними економічними наслідками: зміною собівартості, продуктивності, ризику, доступу до фінансування і вартості активу.

З позицій галузевої науки заслуговує схвалення включення до теоретичного поля категорій життєвого циклу, циркулярного використання матеріалів, енергоефективності, декарбонізації, безпеки праці та взаємодії зі стейкхолдерами. У такий спосіб автор створює основу для подальшого

переходу від загальних ESG-принципів до показників, які можуть бути виміряні на рівні будівельного підприємства або окремого проекту.

Другий розділ «Економічна діагностика операційної результативності підприємств будівельного девелопменту» (с. 111-159) забезпечує перехід від концептуальних положень до системи вимірювання. У підрозділі 2.1 (с. 111-130) визначено методико-аналітичне поле оцінювання результативності; підрозділ 2.2 (с. 131-142) присвячено закономірностям її формування під впливом ESG-трансформації; у підрозділі 2.3 (с. 143-157) запропоновано методичні засади комплексної діагностики та модель ESG-управління.

Суттєвим результатом є поєднання трьох складових оцінювання: операційної, процесної та ESG-орієнтованої. Операційний контур відображає продуктивність, час, якість і витрати; процесний – керованість, повторюваність, цифрову прозорість і зрілість бізнес-процесів; ESG-контур – екологічну відповідальність, соціальну цінність, якість управління та довгострокову стійкість. Така інтеграція дозволяє оцінювати не окремі показники, а їх сукупний вплив на здатність підприємства створювати економічну вартість. На с. 131-134 автор обґрунтовує багаторівневу архітектуру діагностики, в якій індикатори групуються за функціональними блоками, нормуються, зіставляються з цільовими орієнтирами та інтегруються в узагальнену оцінку. Важливо, що ESG-практика оцінюється не за фактом її наявності, а за отриманим економічним результатом. Наприклад, енергоефективні рішення пов'язуються зі зменшенням експлуатаційних витрат і підвищенням вартості об'єкта, соціальні заходи – зі зниженням простоїв, травматизму й конфліктності, а якість управління – зі зменшенням регуляторних та інвестиційних ризиків.

На с. 143-155 проаналізовано практики українських компаній і запропоновано адаптовану модель ESG-управління для будівельної галузі, у якій поєднано стратегічний рівень, корпоративне управління, ESG-менеджмент, ERM, екологічний і соціальний блоки, цифрову платформу, KPI, моніторинг та звітність. З практичної точки зору це важливо, оскільки

дозволяє співвіднести корпоративні ESG-цілі з конкретними процесами будівельного підприємства. На с. 153-156 систематизовано економічні передумови ESG-трансформації в умовах воєнної економіки й повоєнного відновлення: доступ до міжнародного фінансування, зниження юридичних і репутаційних ризиків, відповідність вимогам європейського ринку, ресурсна економія, потенційне здешевлення капіталу та участь у програмах відбудови. Такий блок надає методиці чіткої прикладної орієнтації.

Третій розділ «Методологічна платформа економічної діагностики операційної результативності ESG-трансформацій підприємств будівельного девелопменту» (с. 160-227) є основним з точки зору формалізації авторського інструментарію та його наближення до практичного використання.

У підрозділі 3.1 (с. 160-197) автор розширює контекст ESG-трансформації через концепцію біосферосумісності, а далі формує кількісний інструментарій діагностики. На с. 169-192 визначено підходи до нормування різноспрямованих показників, оброблення крайніх значень і пропусків, оцінювання стабільності та чутливості, використання ентропійних і експертних ваг, порогових умов, сценарних шоків і ризик-орієнтованого вибору. На с. 193-197 здійснено прикладне оцінювання одинадцяти підприємств будівельного девелопменту за показниками ROI, ESG-індексу, надійності постачання та координаційних витрат. Визначено ентропійні ваги, побудовано інтегральні оцінки та рейтинг. Для рецензента принципово важливо, що автор розглядає цей рейтинг саме як діагностичний інструмент для порівняння конфігурацій операційної результативності, а не як універсальну характеристику господарської діяльності підприємств.

У підрозділі 3.2 (с. 198-225) діагностичний інструментарій переведено у площину управлінського застосування. На с. 208 сформовано карту потенційно суттєвих ESG-тем із прив'язкою до економічного змісту, ризиків, етапів життєвого циклу та KPI. Для будівельної практики важливо, що декарбонізація, енергоефективність, використання низьковуглецевих матеріалів, управління відходами, охорона праці та прозорість закупівель

мають конкретні вимірювані індикатори. На с. 209-216 подвійна суттєвість доповнюється третім виміром – економічною результативністю операційних процесів. Такий підхід дозволяє оцінити ESG-тему одночасно з позиції її фінансового впливу, значущості для стейкхолдерів і здатності генерувати операційний економічний результат. На с. 217-223 цю логіку підтримує структурно-функціональна архітектура ESG-управління, де визначено стратегічний, координаційний, функціональний, аналітичний, контрольно-верифікаційний та інформаційно-комунікаційний рівні.

Окремою перевагою вважаю включення цифрового контуру, який формує інформаційну основу ESG-моніторингу та пов'язує економічну діагностику з реальними даними про ресурси, строки, виконання робіт, енергоспоживання, екологічні параметри та стан об'єкта. Для сучасного будівництва це принципово важливо, оскільки достовірність економічної оцінки дедалі більше залежить від якості цифрового інформаційного середовища.

4. Наукова новизна, самостійність і особистий внесок здобувача

Найбільш вагомим результатом на рівні «вперше» є концептуальна модель економічної діагностики операційної результативності ESG-трансформацій підприємств будівельного девелопменту, яка поєднує оцінювання ESG-суттєвості, діагностичні показники, інтегральний ESG-індекс, цифрове інформаційно-аналітичне забезпечення та механізми управлінського коригування. Її складові розгорнуто на с. 169-197 та 208-225.

До результатів, що удосконалюють існуючі положення економічної науки, належать: трактування ESG-парадигми як економічної основи трансформації операційної моделі; уточнення категорії «ESG-трансформація підприємства»; розвиток поняття операційної результативності як інтегральної здатності створювати економічну вартість; методичний підхід до економічної діагностики ESG-трансформацій через систему взаємопов'язаних показників, їх нормування, вагове оцінювання та інтеграцію.

Подальшого розвитку набули положення щодо факторів формування операційної результативності, ролі ESG як внутрішнього економічного чинника, систематизації драйверів ESG-трансформації, методичного виявлення економічних наслідків ESG-змін та економіко-математичного інструментарію інтегрального оцінювання.

Наукову новизну роботи в цілому характеризує не ізольованість окремих моделей, а послідовна побудова діагностично-управлінського циклу: від ідентифікації суттєвих ESG-факторів і їх кількісного вимірювання до інтегрального оцінювання, ризик-аналізу, пріоритезації управлінських дій і цифрового моніторингу.

Особистий внесок здобувача у працях, виконаних у співавторстві, конкретизовано в переліку публікацій. Наукові положення, методичні розробки, моделі та рекомендації, що становлять основні результати дисертації, представлені як самостійний авторський доробок.

5. Практична цінність, апробація та публікаційна представленість результатів

Практичне значення роботи визначається можливістю застосування запропонованого інструментарію для оцінювання операційної результативності, вибору пріоритетів ESG-трансформації, формування системи KPI, контролю ESG-ризиків, підготовки нефінансової звітності та підвищення інвестиційної привабливості підприємств будівельного девелопменту.

Результати дослідження впроваджено у діяльність ТОВ «Будівельна компанія Альфа-Сервіс» (довідка № 67 від 25.06.2026 р.), ХК «Фомальгаут» (№ 142 від 17.04.2026 р.), ТОВ «Партнер Констракшн» (№ 18 від 17.03.2026 р.). Окремі положення використано Академією будівництва України, Інститутом місцевого розвитку, а також у навчальному процесі Київського національного університету будівництва і архітектури. Особливо перспективною є можливість використання запропонованої системи в цифровому середовищі будівельного підприємства.

Основні результати дисертації оприлюднено у 17 наукових працях, серед яких 8 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б» та 9 публікацій апробаційного характеру. Тематика публікацій охоплює економічні детермінанти трансформації бізнес-моделей, ESG-орієнтовану вартість активів, операційну резильєнтність, біосферосумісність, цифровізацію та процесну зрілість підприємств будівельного девелопменту, що в цілому відповідає змісту дисертації.

6. Академічна доброчесність та відповідність вимогам до оформлення

За наданим звітом StrikePlagiarism.com коефіцієнт подібності КП1 становить 0,73 %, КП2 – 0,33 %, коефіцієнт цитування – 1,58 %.

Ознайомлення з текстом дисертації та результатами перевірки дає підстави констатувати відсутність ознак академічного плагіату та неправомірного використання результатів інших авторів. Посилання на використані джерела в тексті наявні, а положення, які становлять наукову новизну, мають характер самостійного авторського доробку.

Структура дисертації, анотації, висновки, список використаних джерел та додатки в цілому відповідають характеру кваліфікаційної наукової роботи. Оформлення дисертації відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за № 155/30023, зі змінами.

7. Дискусійні аспекти та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи дисертацію, вважаю доцільним виокремити низку положень, які можуть бути предметом подальшої фахової дискусії:

1. У першому розділі автор достатньо ґрунтовно розкриває еволюцію ESG-парадигми та формує її зв'язок з економічною діагностикою підприємства (с. 36-107). Водночас, з огляду на предмет дослідження, теоретичну конструкцію доцільно було б більш виразно адаптувати саме до виробничо-технологічної специфіки будівельного девелопменту, показавши причинний ланцюг «технологічне рішення → зміна ресурсоспоживання та

параметрів будівельного процесу → операційний результат → економічний ефект → ESG-результат». У такому представленні було б чіткіше простежено, яким чином, наприклад, вибір конструктивних рішень, матеріалів, технологій виконання робіт або способів організації будівництва трансформується в економічні характеристики діяльності підприємства.

2. У підрозділі 1.3 операційну результативність обґрунтовано як багатовимірну економічну характеристику підприємства, що охоплює ресурсні, процесні, часові, якісні, соціальні та екологічні параметри (с. 89-110). Разом із тим для будівельного девелопменту доцільним було б чіткіше розмежувати рівні формування цієї результативності: окремого будівельного процесу, об'єкта або проєкту, портфеля проєктів і підприємства в цілому. Таке розмежування посилює теоретичну основу подальшої діагностики, оскільки високі результати окремого проєкту не завжди тотожні високій операційній результативності підприємства, і навпаки.

3. У другому розділі сформовано розгалужену систему характеристик операційної результативності, яка охоплює продуктивність, витрати, строки, якість, ресурсну ефективність, цифровізацію та ESG-параметри (с. 111-134). Водночас при використанні такої системи для порівняння підприємств будівельного девелопменту доцільно було б передбачити коригування показників на технологічну та об'єктну неоднорідність реалізованих проєктів – функціональне призначення об'єкта, конструктивну систему, поверховість, матеріаломісткість, складність інженерного оснащення, тривалість будівництва. Без відповідної нормалізації частина відмінностей в операційній результативності може бути обумовлена не якістю ESG-трансформації, а різною технологічною складністю девелоперського проєкту.

4. На с. 133-134 та 208 ESG-показники пов'язуються зі стадіями життєвого циклу будівельного об'єкта. Водночас у подальшій інтегральній оцінці життєвий цикл не виступає самостійним параметром моделі. Доцільним розвитком підходу могло б бути введення стадійно-часових коефіцієнтів,

оскільки економічна значущість одного й того самого ESG-фактора суттєво відрізняється на етапах проєктування, будівництва та експлуатації.

5. У роботі використовуються LCA/LCC, показники вуглецевої інтенсивності, енергоефективності та циркулярності (с. 133, 147-150, 208). Для будівельного об'єкта методично важливо розмежовувати втілені ресурсні й вуглецеві витрати, що формуються під час виробництва матеріалів і будівництва, та експлуатаційні витрати і викиди протягом використання об'єкта. Така декомпозиція зробила б зв'язок між технологічним рішенням і довгостроковим економічним ESG-ефектом більш точним.

Наведені зауваження мають дискусійно-рекомендаційний характер, не заперечують обґрунтованості основних результатів та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

8. Підсумкова оцінка та загальний висновок

Дисертаційна робота Кушніра Олексія Костянтиновича «Економічна діагностика операційної результативності ESG-трансформацій підприємств будівельного девелопменту» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати щодо розвитку теоретичних, методичних і модельно-аналітичних засад економічної діагностики ESG-трансформацій підприємств будівельного девелопменту.

Робота характеризується логічною завершеністю, достатньою теоретичною аргументацією, розвиненим методичним та економіко-математичним інструментарієм і чіткою прикладною спрямованістю. Її особливістю є поєднання економічного оцінювання з параметрами ресурсоспоживання, технологічних і бізнес-процесів, життєвого циклу об'єкта, цифровізації та ESG-управління, що підсилює галузеву релевантність отриманих результатів.

Здобувач продемонстрував здатність самостійно формулювати наукове завдання, застосовувати сучасні методи економічного аналізу й моделювання, інтерпретувати отримані результати та доводити їх до рівня прикладних рекомендацій. Поставлені завдання в основному вирішено, положення

наукової новизни отримали належне змістове розкриття, а результати дослідження достатньою мірою представлені в публікаціях та апробовані.

За актуальністю, науковою новизною, рівнем теоретико-методологічного опрацювання, обґрунтованістю і практичною значущістю одержаних результатів дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами).

Вважаю, що Кушнір Олексій Костянтинович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри будівельних технологій
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Ганна ШПАКОВА